

Omgaan met gehoorned vee

Anne en Anneke Koekkoek zijn van mening dat horens bij koeien horen en dat onthoornen niet in alle gevallen noodzakelijk is. Dit is in het verleden wel gedaan. Bovendien vinden ze gehoornde koeien mooi. Dit paste dan ook goed bij hun keuze om biologisch dynamisch te gaan boeren. Hierbij geldt een verplichting om de horens op het dier te behouden.

Anne en Anneke Koekkoek startten in 1986 met een biologisch melkveebedrijf in Harlingen. Het bedrijf is gepacht en bestaat uit een oude Friese boerderij en 60 ha land op goede kleigrond, direct rond de boerderij. Circa 50 melkkoeien lopen hier rond. Ze zijn van mening dat horens bij de koeien horen en dat onthoornen niet in alle gevallen noodzakelijk is. Dit is in het verleden wel gedaan. Bovendien vinden ze gehoornde koeien mooi. Dit paste dan ook goed bij hun keuze om biologisch dynamisch te gaan boeren. Hierbij geldt een verplichting om de horens op het dier te behouden. Maar de huisvesting was hierop niet aangepast. De oude stallen en het deel zijn uitgebroken, waar ligboxen in zijn geplaatst. De huisvesting heeft krappe looppaden en veel dode hoeken. Het is er donker en de ventilatie is niet optimaal. Het voerhek heeft een te beperkte capaciteit. Vanaf 2004 laten Anne en Anneke een nieuwe stal bouwen. Hierdoor verwachten ze dat de stress voor het vee af zal nemen.

Aandachtspunten gehoornde veestapel

De familie Koekkoek ondervond dat de volgende punten belangrijk zijn bij een gehoornde veestapel:

- ◆ Goed afgescheiden ligplaatsen, wat voldoende privacy geeft aan het dier. Niet een potstal, maar een ligboxenstal heeft de voorkeur. De boxen moeten ruim zijn en een zacht ligbed hebben;
- ◆ Ruime looppaden en bij voorkeur geen dode hoeken in de stal;
- ◆ Een ruim voerhek (minimaal 1,2 m per koe) zonder vastzetsysteem. Een voerhek gemaakt van horizontale buizen biedt voldoende mogelijkheden voor het dier om weg te komen;
- ◆ Altijd onbeperkt smakelijk voer aan het voerhek. De dieren moeten snel en veel kunnen vreten. Tekort voer geeft onrust. Door het voer te mengen, krijgen alle dieren hetzelfde;
- ◆ Ruime waterverstrekking via sneldrinkers met schoon, helder water;
- ◆ De boer is de baas van de veestapel. Anne corrigeert onruststokers verbaal en met een tik. Bij een dier dat structureel onrust stookt, haalt hij de punten van de horens af als deze te gevaarlijk zijn;
- ◆ Oudere dieren in de veestapel geven rust in het koppel, omdat zij hun plek in de rangorde verworven hebben. Jonge dieren moeten hun plek nog vinden en zij hebben het over het algemeen het zwaarste te verduren.

De jonge dieren

Introductie

Anne is van mening dat je jonge dieren (vaarzen) met beleid in het koppel brengt. Hij brengt ze altijd eerst in de melkveestal om te wennen. De introductie is ca. twee maanden voor het afkalven, bij voorkeur in een groepje van twee à drie, maar dat kan niet altijd. De vaarzen lopen los als de melkkoeien niet in de stal staan. Wanneer deze er wel zijn, zet Anne de vaarzen vast in de boxen. Hiermee voorkomt hij dat de jonge dieren in een box gejaagd worden en daar klem komen te zitten. De vaarzen liggen over het algemeen rustig in de box en vallen niet op. Ze worden in de box nauwelijks van achteren belaagd door andere koeien. Als de vaarzen los lopen en onrustig zijn, zaaien ze paniek en vallen daarom meer op. Het gevolg is dat ze eerder gepakt worden, dan wanneer ze in de box liggen. Doordat ze in paniek raken, proberen ze soms over de boxafscheiding te springen. In het verleden leidde dit wel eens tot ernstige blessures en uitval.

Jongveeopfok

Anne geeft de nuchtere kalveren biest via een emmer met speen. Na 14 dagen komen ze in een groep van circa 4 kalveren. Ze krijgen via emmers melk van het eigen bedrijf. In de groep zijn de dieren ongeveer gelijk; er is veel vriendschap en collegialiteit. Ruwvoer van goede kwaliteit is onbeperkt beschikbaar. Ook krijgen de kalveren krachtvoer voor een goede ontwikkeling. Als pink komen ze in een groep van zes tot acht dieren, waar ze redelijk gelijk in rangorde zijn. Het leeftijdsverschil is wel van invloed op de rangorde als deze groter is. Vaak zijn de oudste dieren het zwaarste en daardoor de baas. De pinken krijgen over het algemeen beheersvoer en voerresten van het melkvee. In de weideperiode is er bijna nooit onrust in het koppel. Als Anne de pinken na de weideperiode opstalt, is er vaak sprake van onrust. In de beperkte ruimte moeten de dieren namelijk de rangorde vaststellen. Of Anne de groepen splitst bij het opstallen, hangt af van het leeftijdsverschil.

Huisvesting

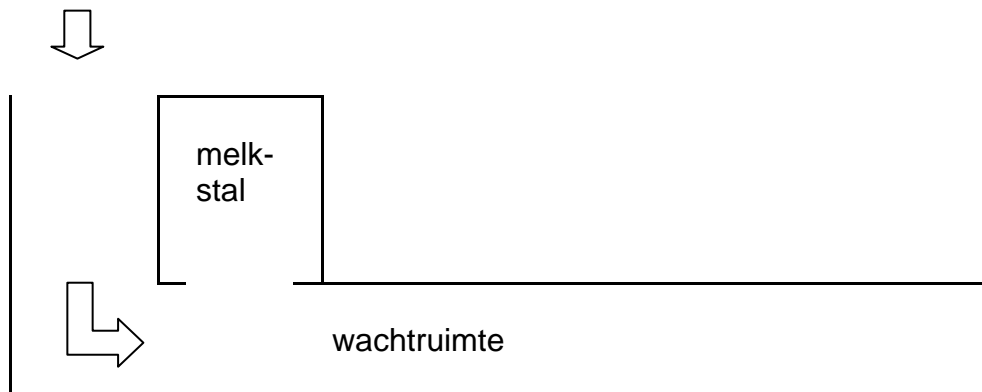
De kalfjes blijven niet bij de moeder, maar gaan de eerste twee tot drie weken in een individueel buitenhok met uitloop. Daarna plaatst Anne ze in een groepshuisvesting met stro (potstal). Dit is een open frontstal met circa 3,5 m² per kalf. De pinken hebben eveneens een groepshuisvesting met stro (potstal). Ook dit is een openfrontstal, met circa 3 m² per pink. De ligplaatsen strooit Anne goed in met stro en er is een ruim voerhek. Dit is belangrijk, omdat alle dieren een goede rustplek moeten hebben en voldoende ruimte om te vreten. Als een ander kalf of andere pink in het koppel komt, geeft dit altijd onrust. Deze begint onderaan in de rangorde en moet haar plek vinden.

De melkkoeien

Omgang met melken

De melkkoeien drijft Anne voor het melken in een ruime wachtruimte. Deze is 25 m x 5 m met 18 ligboxen voor ca. 40 melkkoeien. De melkstal is bij de ingang van de wachtruimte.

Huidige situatie bij de melkstal

In de melkstal kunnen direct 10 dieren lopen. Het valt Anne op, dat dit vaak de nieuwmelkse koeien zijn. De overige dieren komen eerst in de wachtruimte. De koeien die hier het eerst komen, melkt Anne veelal als laatste. Hierdoor komen de dieren die het laagst in de rangorde zijn, vaak eerder in de melkstal.

De melkstal is een 2 maal 5 stands, waar Anne krachtvoer verstrekt op het moment dat de dieren worden aangesloten. Hij geeft geen lokbrok, omdat hij teveel uit de melkstal moet om de dieren op te halen.

De meest dominante koeien houden de opgedreven koeien soms tegen. Anne reageert hier verbaal op en zorgt dat het koppel doorloopt. Hierdoor wordt de dominantie koe weggeduwd.

Droogstand

Koeien in droogstand zitten in een groep. Bij de introductie van een koe die Anne droogzet, sproeit hij vaak pepermuntolie op de ruggen van alle droge koeien. Hierdoor verdwijnt de individuele geur en het lijkt iets meer rust te geven. Dat zou in het melkveekoppel ook kunnen werken, maar het koppel is te groot en het vraagt te veel tijd.

Ongeveer een week voordat de koe gaat afkalven, brengt Anne deze weer bij de melkkoeien in het koppel. Als hij denkt dat het dier begint af te kalven, zondert hij de koe af in de afkalfstal. Hier blijft ze

soms twee dagen. Anne kiest er niet voor om de koe af te zonderen als ze echt begint af te kalven. Bij teveel stress kalft het dier niet af. Ook de tijd en aandacht is hier niet op gericht.

Weideperiode

Rangordeproblemen doen zich over het algemeen niet voor in de weideperiode, omdat er veel ruimte is. De meeste percelen zijn goed gelegen om het bedrijf, zodat de looppaden relatief beperkt zijn. Hier treedt dan ook niet veel onrust op. Soms is het koppel wel onrustig, maar Anne weet niet wanneer of onder welke omstandigheden dit gebeurt. Hij suggereert dat het wellicht gekoppeld is aan kosmische dagen uit de zaaikalender. 's Zomers kunnen vliegen voor onrust in het koppel zorgen. Dan haalt Anne de dieren eerder naar huis en blijven ze voor het melken circa. een uur in de wachtruimte.

Huisvesting

De huidige huisvesting is gedateerd en niet goed ingericht voor een melkveestapel met horens. De oude grupstallen zijn uitgebroken en er bevinden zich boxen in de stal en het deel. Het aantal vreetplaatsen is te beperkt en de looppaden zijn te smal. Er zijn veel dode hoeken, waar de koeien klemgezet kunnen worden. De ventilatie is beperkt en het is er erg donker. In de stal was een krachtvoerbox, maar dit gaf veel onrust. Anne geeft nu het krachtvoer in de melkstal. Dit geeft meer rust in de stal, maar meer onrust in de wachtruimte.

Momenteel laat de familie Koekkoek een nieuwe stal bouwen, klik [hier](#) voor een beschrijving.

Rangorde

Het melkveekoppel heeft een relatief hoge leeftijd: 6 jaar en 1 maand. Dit heeft een positieve invloed op het koppel, omdat relatief veel dieren hun plek verworven hebben. De onrust doet zich het meeste onderaan de rangorde voor. Twee- en driejarige koeien veroorzaken de meeste onrust. Ze geven vaak de vaarzen ervan langs. De jonge dieren moeten hun plek nog vinden en behouden. De koeien die als vaars zelf veel op hun donder gehad hebben, zijn vaak de lastigste dieren.

Natuurlijke selectie

Op het bedrijf wordt een vrij zware natuurlijke selectie toegepast. De huisvesting is niet optimaal. Het voerhek in de stal is niet voor alle dieren goed bereikbaar en heeft beperkte capaciteit. Het rantsoen is in de afgelopen jaren ook niet altijd optimaal geweest. Ook hanteert Anne zelf een vrij zware selectie. Oudere koeien hebben vaak een streepje voor en de jongere dieren die de omstandigheden niet goed aankunnen verdwijnen.

Fokkerij

Bij de selectie kijkt Anne ook naar zijn fokbeleid. Over het algemeen houdt hij alleen koekalfjes aan van koeien die vier of meer lactaties hebben afgesloten. Dat zijn de dieren die hebben bewezen, dat ze de omstandigheden op zijn bedrijf goed aankunnen. Ook is de fokkerij actief gericht op lange levensduur en levensproductie. Van een deel van de stieren is bekend, dat zij een laatrijpe en rustige veestapel vererven. Het karakter van de koe is belangrijk. Als ze te lastig is, wordt ze opgeruimd. Omdat bij de fokmethode ook wordt ingeteeld, kan deze invloed hebben op de rust in de veestapel. Dit blijkt uit de karakters van de dieren en hun voorouders.

Anne houdt ook stieren van zijn eigen bedrijf aan. Hij let hierbij niet op de dominantie van de ouders. Wel was er een lastige koe, die veel onrust stookte, maar die is inmiddels weg. De vader was een eigen stier, waarvan de moeder een dominante koe was. Dit ene geval is te beperkt om hier conclusies uit te trekken.

Anne heeft de indruk dat de stand van de horens een indicatie kan zijn voor dominantie. Uitstaande horens wijzen op meer agressiviteit, waardoor het dier eerder een hogere rangorde afdwingt.

Rantsoen

Anne heeft de beste ervaringen als de dieren veel, snel en smakelijk kunnen vreten. Bij voorkeur plaatst hij veel voer voor het hek. Door meer soorten bij te voeren (snijmaïs, aardappelen, en dergelijke) ontstaat onrust. Dit is smakelijk voer en de meest dominante koeien zijn dan de baas bij het voerhek. Hierdoor vreten zij alles op en de vaarzen krijgen niets.

Bloeduiers

In de volgende bijzondere omstandigheden komen bloeduiers meer voor dan normaal:

- ◆ bij de overgang van de weideperiode naar de stalperiode
- ◆ bij introductie van nieuw en lekker voer aan het voerhek

- ◆ bij beperkt hoeveelheid lekker voer als bijvoeding aan het voerhek (bijvoorbeeld aardappelen)

Anne heeft geen ervaring met koeien die:

agressief zijn
in klaverrijke percelen lopen
dun op mest zijn
een hoog ureum in de melk hebben.

Extra management

Wanneer de punten van de horens te gevaarlijk zijn en het dier te agressief is, haalt Anne soms de punten van de horens eraf. Dit gebeurt wanneer het dier tweemaal schade aanricht. Hij tolereert in principe geen bloeduigers of beschadigingen.

Vroeger keek men in de FH-fokkerij ook naar de horestand. Horizontale en mooi gebogen horens hadden de voorkeur. Hier kon op gefokt worden. In Zwitserland plaatst men klemmen op de horens van jonge dieren, om te zorgen dat ze een ronde vorm krijgen.

Nieuwe stal

De familie Koekkoek laat een nieuwe stal bouwen, die de volgende kenmerken heeft:

Hij houdt rekening met het koeverkeer van gehoornde koeien.

De oppervlakte is 30 m breed en 80 m lang.

Hij biedt ruimte aan 200 melkkoeien.

De voergangen en voerhekken zijn aan de buitenzijden gelegen. De voerlengte wordt hiermee minimaal 200 m.

De voerhekken bestaan uit een gemetseld muurtje met daarboven een buis. De dieren kunnen niet worden vastgezet, omdat dat te veel onrust geeft.

De looppaden zijn minimaal 3 m breed en achter de voerhekken 4 m.

Om de 12 boxen komt er een doorgang. De wachtruimte ligt direct voor de melkstal en is via het middenpad bereikbaar.

De melkstal is een rapid exit systeem, waarbij de dieren vanuit het middenpad en de wachtruimte in de melkstal komen en via de zijkanten eruit gaan. Dan zijn ze direct bij het voerhek. De koeien worden met een opdrijfhek in de melkstal gebracht.

De waterbakken liggen aan de buitenzijde en hebben een grote doorstroomcapaciteit.

De boxafscheidings zijn flexibel, zodat een beklemd dier toch weg kan komen.

De koeien krijgen met een mengvoerwagen voer verstrekt aan het voerhek. Anne geeft geen krachtvoer in de melkstal of via krachtvoerboxen.

De familie Koekkoek laat een nieuwe stal bouwen, die de volgende kenmerken heeft:

Hij houdt rekening met het koeverkeer van gehoornde koeien.

De oppervlakte is 30 m breed en 80 m lang.

Hij biedt ruimte aan 200 melkkoeien.

De voergangen en voerhekken zijn aan de buitenzijden gelegen. De voerlengte wordt hiermee minimaal 200 m.

De voerhekken bestaan uit een gemetseld muurtje met daarboven een buis. De dieren kunnen niet worden vastgezet, omdat dat te veel onrust geeft.

De looppaden zijn minimaal 3 m breed en achter de voerhekken 4 m.

Om de 12 boxen komt er een doorgang.

De wachtruimte ligt direct voor de melkstal en is via het middenpad bereikbaar.

De melkstal is een rapid exit systeem, waarbij de dieren vanuit het middenpad en de wachtruimte in de melkstal komen en via de zijkanten eruit gaan. Dan zijn ze direct bij het voerhek. De koeien worden met een opdrijfhek in de melkstal gebracht.

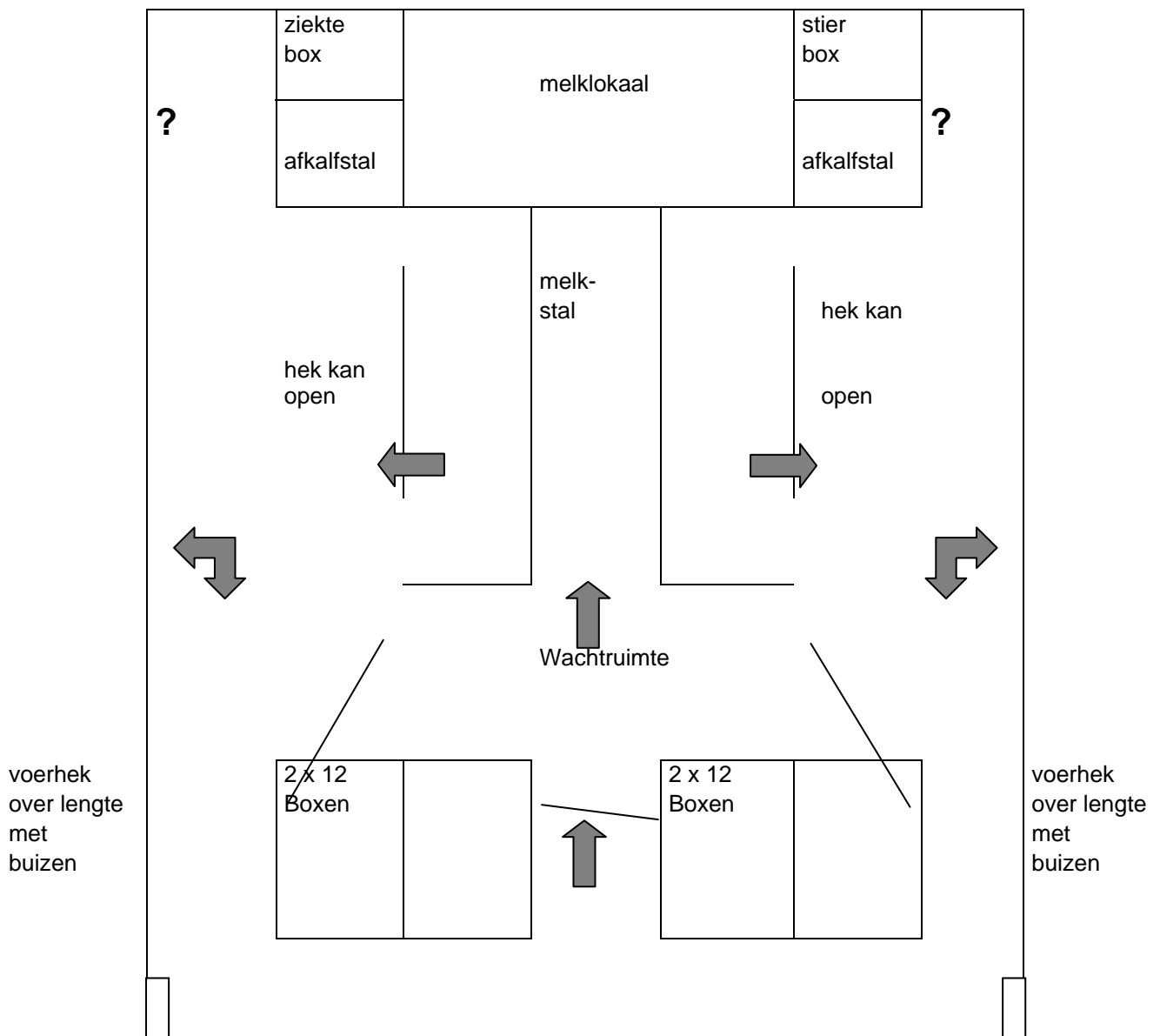
De waterbakken liggen aan de buitenzijde en hebben een grote doorstroomcapaciteit.

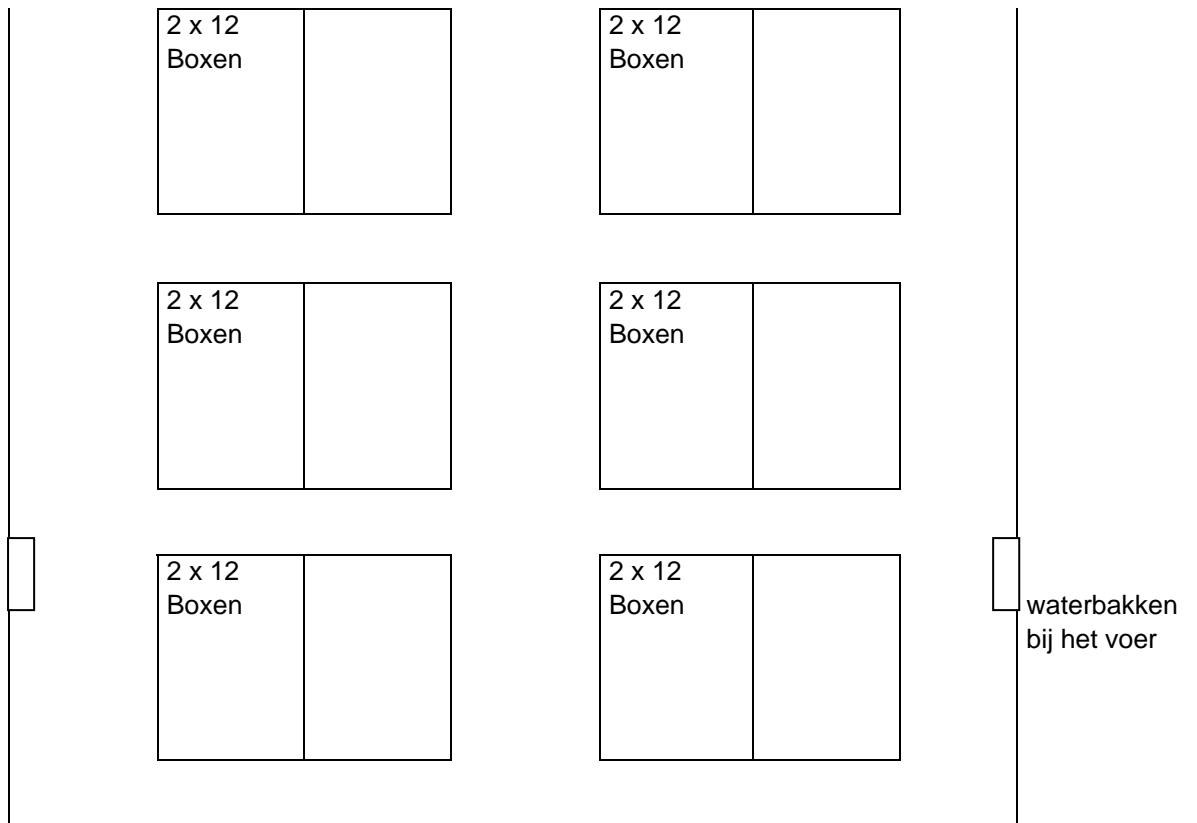
De boxafscheidings zijn flexibel, zodat een beklemd dier toch weg kan komen.

De koeien krijgen met een mengvoerwagen voer verstrekt aan het voerhek. Anne geeft geen krachtvoer in de melkstal of via krachtvoerboxen.

Op het moment dat het koppel groter is, lopen de dieren in de nieuwe stal. Deze biedt meer ruimte. In dat geval is het leeftijdsverschil in het koppel ook groter, zodat er een betere rangorde ontstaat. Anne gaat twee koppels maken, wat meer rust moet brengen.

Nieuwe stal van Anne en Anneke Koekkoek (2004-2005)

klik [hier](#) voor een schematische plattegrond van de stal in kleur.

© Bioveem. Laatst bijgewerkt: 23-09-2008 09:42.

Mail vragen en opmerkingen over de Bioveem - Website naar: webmaster.asg@wur.nl